

## ИНТОКСИКАЦИОН ПСИХОЗДА МИЯ ТЎҚИМАСИНИНГ МОРФОЛОГИЯСИ.

Каримов Расулбек Хасанович<sup>1</sup>, Рахимбаев Махмуд Давлатбаевич<sup>2</sup>, Раджапов Адилбек Анварбекович<sup>3</sup>.

Тошкент тиббиёт академияси Урганч филиали “Патоморфология” кафедраси доценти<sup>1</sup>.

Хоразм вилояти рухий-асаб касалликлари диспансери бош врач<sup>2</sup>.

Хоразм вилоят патологик анатомия бюроси бош врач<sup>3</sup>.

**Мавзунинг долзарблиги:** Мастлик ва интоксикацион психозлари психиатриянинг етарлича ўрганилмаган бўлимларидан бири бўлиб, бу ерда касалликнинг табиати инсон танасининг у ёки бу зарарга реакцияси тури, экзоген ва эндоген ўзаро боғлиқлик ва уларнинг роли ҳақидаги муҳим саволни шу қадар аниқ кўтарадики, бунда баъзи рухий касалликлар, синдромлар ва бошқаларнинг пайдо бўлиши ва ҳукмронлиги кўриниши намоён бўлади. Психоактив моддаларга қарамлик муаммоси қанчалик долзарблиги, қанча спиртли ичимликлар ва гиёҳванд моддалар ҳаётимизга зарар ва фожиаларни олиб келишини ҳамма билади. Масалан, глобал Сайёра миқёсида спиртли ичимликлардан эрта ўлим, барча зўраки ўлим ҳолатларининг 7,2 фоизини ташкил қилади. Наркотик моддалардан захарланиш ҳам кундан кунга ортиб бормоқда. Дунё бўйлаб метадондан ноқонуний фойдаланишнинг ўсиши тез ва оммавий синтез қилиш имконини берувчи технологияларнинг ривожланиши билан боғлиқ бўлиб, аниқланган опиатлар сони сўнгги уч йил ичида ортиб, бир вақтнинг ўзида ўсиб бормоқда. Амфетамин ҳосилалари сони, н-метилефедроннинг ҳосилалари ва ҳақозолар бугун ёшлар онгини захарламоқда. Гиёҳванд моддаларни ноқонуний истеъмол қилиш глобал ҳолат бўлиб, унга миллионлаб одамлар эргашишига ва жиддий тиббий ва ижтимоий оқибатларга олиб келади. Гиёҳванд моддаларни истеъмол қилиш даражаси ва тузилиши тўғрисидаги маълумотлар янги воситаларни ишлаб чиқишга тўртки бўлди, бу ушбу соҳадаги ҳақиқий вазиятни акс эттирувчи баҳолаш учун кўплаб тадқиқотлар зарурлигига тўртки бўлди. Интоксикация психози — турли хил захарлар билан ўткир ва сурункали захарланиш натижасида, шунингдек гиёҳвандлик ёки бошқа моддаларнинг, шу жумладан дориларнинг ҳаддан ташқари дозаси билан юзага келадиган рухий касаллик бўлиб, баъзида иккинчисига нисбатан алоҳида сезгирлик билан намоён бўлади. Баъзи тадқиқотчилар металкоғол психозларини интоксикация психозлари деб ҳам аташади ва ўзига хос морфологик ўзгаришлари ҳақида маълумотлар келтирилмаган ва бу эса, ўз навбатида, тиббиёт амалиёти учун аниқ тавсиялар ишлаб чиқиш имконини беради.

**Ишнинг мақсади:** ишнинг мақсади сифатида Хоразм вилояти патологик анатомия Бюросига вилоят рухий-асаб касалликлар диспансерида олиб келанган 21 нафар мурданинг миЯ тўқимасининг турли қисмларидаги морфологик ва гистокимёвий ўзгаришларини ўрганиш.

**Олинган натижалар:** илмий изланишлар давомида патологоанатомик ва биопсия материяллари натижаларига кўра 21 нафар мурданинг ички аъзолари макропрепат ва микропрепарат килиб текширилди.

Интоксикацион психозда бош миЯ тўқимаси морфологик ўзгаришлари бўйича, олиб бориладиган даволаш амалиёти морфофункционал жихатдан ўзгаришларини олдиндан прогнозлаш ва кутилаётган асоратларни олдини олиш имконини берди.

Материал сифатида 5 йил ичида Рухий асаб касалликлари ва наркологик диспансерда вафот этганлар 21 та ҳолат аутопсиясида олинган мия тўқимаси материаллари ташкил этиб. Шуларда 3 таси аёл жинсли ва 18 таси эркак жинслилар материаллар олинди. Тайёрланган бўлакларчалар морфологик жиҳатдан ўрганилди.

Олинган биопсия материаллари гематоксилин эозин, гистокимёвий усуллардан Ван Гизон, ШИК ва ШИФФ усуллари, Морфометрик текширишлар орқали тўқима таркибий тузилмлари, қон томирлари бўйича олинган маълумотлар таҳлил этилди.

**Хулоса:** хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, интоксикацион психозлар асосан беморларда, онанинг хомиладорлик пайтида стресс ҳолатига тушиши, болаликда иммун тизмига инфекцияларнинг таъсири ва унинг асоратлари, боланинг ижтимоийлашуви ва психологик ривожланиши, мия тузилишидаги анатомик ва функционал оғишлар, миёга механик таъсирлар, яъни краниоцеребрал травма ёки ўсмалар, гормонлар таъсири шунингдек, турли соматик касалликлар сабаб бўлган.

Изланишлар давомида 21 та ҳолатда аутопсиясида олинган мия тўқимаси материаллари ташкил этиб. Шуларда 3 таси аёл жинсли ва 18 таси эркак жинслилар эканлиги аниқланди.

**Фойдаланилган адабиётлар:**

1. Karimov R. X., & Musaev U. M. (2023). ANALYSIS OF RESEARCH AND COMMISSION FORENSIC EXPERTISES CONDUCTED ON LIVING PERSONS. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences* (2993-2149), 1(5), 61–63. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/AJPMHS/article/view/423>
2. Каримов Р. Х., Мусаев У. М., Рузметова Д. Т. ЯТРОГЕНИЯ НА ПРИМЕРАХ ИЗ ПРАКТИКИ (По данным лет обзор) //International conference on multidisciplinary science. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 10-12.
3. Юлдашев, Б. С., Исмаилов, О., Каримов, Р. Х., & Исмаилов, О. (2023). Хомила ва янги туғилган чақалоқлар мурдасининг суд тиббий экспертизаси (Текшируви). *Ўқув қўлланма: Т.: “O ‘ZKITOBSAVDONASHRIYOTI” NMIU*, 96.
4. Karimov, R., Radjarov, A., & Rakhimbaev, M. (2026). MORPHOLOGY OF BRAIN TISSUE IN ACUTE PSYCHOSIS OF INTOXICATION. JANUBIY OROL BO'YI TIBBIYOT JURNALI, 2(1), 50–53. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18165955>
5. Khasanovich K. R., Davlatbaevich R. M., Anvarbekovich R. A. MORPHOLOGY AND HISTOCHEMICAL CHARACTERISTICS OF BRAIN TISSUE IN ACUTE INTOXICATION PSYCHOSIS //INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDICINE, SCIENCE, AND EDUCATION. – 2024. – Т. 1. – №. 7. – С. 49-54.
6. Khasanovich K. R., Davlatbaevich R. M., Anvarbekovich R. A. MORPHOLOGY OF BRAIN TISSUE IN INTOXICATION PSYCHOSIS //INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE. – 2024. – Т. 1. – №. 8. – С. 34-40.
7. Каримов, Р., Рахимбаев, М., & Раджапов, А. (2026). ЎТКИР ИНТОКСИКАЦИОН ПСИХОЗДА МИЯ ТЎҚИМАСИНИНГ МОРФОЛОГИЯСИ ВА ГИСТОКИМЁВИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDICINE, SCIENCE, AND EDUCATION, 3(1), 6–7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18237912>